Brexit Monitoring

Gezamenlijke nota van de NBB, het FPB en de FOD Economie

September 2020

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

Vooruitgangstraat 50 — 1210 Brussel

Ondernemingsnr.: 0314.595.348

- 0800 120 33 (gratis nummer)
- FODEconomie
- @fodeconomie
- linkedin.com/company/fod-economie (tweetalige pagina)
- instagram.com/fodeconomie
- youtube.com/user/FODEconomie
- economie.fgov.be

Verantwoordelijke uitgever:
Regis Massant
Voorzitter a.i. van het Directiecomité
Vooruitgangstraat 50 — 1210 Brussel

Internetversie

244-20

Inhoud

Inleiding 5
1. Stand van zaken van de onderhandelingen 5
2. Recente economische ontwikkelingen en belangrijke boodschappen 7
2.1. Handelsverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk 16
3. Economische betrekkingen tussen België en het Verenigd Koninkrijk 17
3.1. Directe buitenlandse investeringen (DBI) 17
3.2. Handel 17
3.2.1. Ontwikkeling van de handel tussen België en het Verenigd Koninkrijk 17
3.2.2. Bilaterale benadering België-Verenigd Koninkrijk 18
3.2.3. Multilaterale benadering 21
4. Impact brexit 21
4.1. Economische impact van de brexit sinds het referendum 21
4.2. Is de brexit te verwaarlozen in vergelijking met COVID? 22
4.3. Creatie van een Brexit Adjustment Reserve op de Europese Raad van 17 tot 21 juli 2020: wat mag België verwachten? 23
4.4. Acties om ondernemingen te helpen zich voor te bereiden op de brexit 25

Lijst met grafieken

Grafiek 1. Bbp-groei naar volume in het Verenigd Koninkrijk en in de eurozone 7
Grafiek 2. Driemaandelijkse bbp-groei naar volume in het Verenigd Koninkrijk (in %, t/t-1) en bijdragen (in p.p.) van de vraagcomponenten 8
Grafiek 3. In het algemeen zijn de bedrijfstakken die het meest door COVID-19 werden getroffen, minder productief en hebben zij hun personeel op verlof moeten stellen. 9
Grafiek 4. Beurskoers in de Verenigde Staten, de eurozone en het Verenigd Koninkrijk 10
Grafiek 5. Belangrijkste rentetarieven in de Verenigde Staten, de eurozone en het Verenigd Koninkrijk 11
Grafiek 6. Bilaterale wisselkoers van het pond sterling, de euro en de dollar 12
Grafiek 7. Ondernemingsvertrouwen in de verwerkende industrie 15
Grafiek 8. Consumentenvertrouwen 15
Grafiek 9. Goederenhandel tussen België en het Verenigd Koninkrijk, 2014-2020Q2 16
Grafiek 10. Ontwikkeling van de handel met het Verenigd Koninkrijk in vergelijking met de handel met de Europese Unie 18
Grafiek 11 Bedrijfsinvesteringen en indicatieve raming zonder de brexit 22
Grafiek 12. Economische kosten van COVID-19 en de brexit voor de Britse economie 23

Lijst van tabellen

Tabel 1. Overheidstekort en -schuld in percentage van het bbp 13
Tabel 2. Groeivooruitzichten van het bbp naar volume 14
Tabel 3. Top 10 van de belangrijkste producten die België naar het Verenigd Koninkrijk uitvoert 19
Tabel 4. Top 10 van de belangrijkste producten die België uit het Verenigd Koninkrijk invoert.. 20
Tabel 5. Kosten van een no-deal brexit (scenario Wereldhandelsorganisatie (WTO) 24

Inleiding

Na de uitslag van het referendum van 23 juni 2016 kozen de Britten ervoor om de Europese Unie te verlaten. Dat gebeurde officieel op 31 januari 2020. De brexit zal niet zonder economische gevolgen zijn, ook al zijn de effecten moeilijk te becijferen door de onzekerheid die er nog heerst rond de concrete voorwaarden voor de uitstap en de toekomstige betrekkingen tussen de partijen.

Door zijn nabije ligging en zijn nauwe betrekkingen met het Verenigd Koninkrijk zal België niet immuun blijven voor die uitstap. Net zoals de eurozone is het Verenigd Koninkrijk een van de belangrijkste handelspartners van ons land. Tussen 2017 en 2019 bedroeg het aandeel van het Verenigd Koninkrijk in de totale uitvoer van goederen van België gemiddeld 6,9 % (nationaal concept) en dat van de invoer 4,5 %. Het aandeel van het Verenigd Koninkrijk in het totaal van de handelsstromen van diensten van België bedroeg gemiddeld 8,8 % voor de uitvoer en 9,6 % voor de invoer. Naast de kwestie van de uitvoer en de invoer blijken de wederzijdse belangen van beide landen sterk verstrengeld te zijn, met name wat betreft de voorraden directe buitenlandse investeringen, die niet alleen in België maar ook in het Verenigd Koninkrijk zeer groot zijn. Afgaande op de toegevoegde waarde die voortvloeit uit de finale Britse vraag, blijkt het Verenigd Koninkrijk wel belangrijker voor België dan voor onze buurlanden. De brexit zal dus een impact hebben op de buitenlandse handel, maar zeker ook op de directe buitenlandse investeringen, alsook op de financiële markten. Daarom werd beslist een “Task Force” op poten te zetten, die een antwoord kan bieden op de vragen vanuit het Belgische bedrijfsleven en die ook de minister kan informeren via de ontwikkeling en samenstelling van relevante economische analyses rond de Belgische belangen.

In het kielzog van die “Task Force” werd een Brexit Monitoring uitgewerkt als gemeenschappelijk project van de Nationale Bank van België, het Federaal Planbureau en de FOD Economie, om de impact van de brexit op de economieën van beide landen te onderzoeken. Die monitoring wordt periodiek geüpdatet en rechtstreeks naar minister Muylle gestuurd.

Deze nota omvat vier delen. Het eerste deel geeft een stand van zaken van de onderhandelingen tussen de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk. Het tweede deel gaat in op de opmerkelijke feiten die naar voren komen uit de analyse van de economische ontwikkelingen in het Verenigd Koninkrijk en België op basis van de laatste economische, financiële en commerciële kortetermijnindicatoren. In het derde deel komen de economische betrekkingen tussen België en het Verenigd Koninkrijk aan bod via de directe buitenlandse investeringen, het handelsverkeer en het belang van die handel voor Belgische ondernemingen. Het laatste deel belicht de impact van de brexit onder verschillende aspecten:

- de impact van de brexit op de economie;
- de impact van de brexit in vergelijking met die van het coronavirus (COVID-19);
- de impact voor België van de aanpassingsreserve;
- de ondernomen acties om bedrijven te helpen zich voor te bereiden.

Deze analyse werd op **1 september 2020** afgesloten.

1. Stand van zaken van de onderhandelingen

Het Verenigd Koninkrijk heeft de EU verlaten op 31 januari 2020. Volgens het terugtrekkingsakkoord[1] is het Verenigd Koninkrijk nu een "derde land" en neemt het niet langer deel aan de besluitvorming van de Europese Unie. Op 31 december 2020 loopt ook de overgangsperiode af die voorzien was in het terugtrekkingsakkoord (nadat het Verenigd Koninkrijk de deadline van eind juni liet passeren zonder een verlenging aan te vragen). Tijdens die overgangsperiode, verandert er niets voor burgers, consumenten, ondernemingen, beleggers, studenten en onderzoekers in zowel de Europese Unie als het Verenigd Koninkrijk, en blijft het EU-recht van toepassing op het Verenigd Koninkrijk.

[1] https://ec.europa.eu/info/european-union-and-united-kingdom-forging-new-partnership/eu-uk-withdrawal-agreement_nl

Het vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de interne markt en de douane-unie op het eind van het jaar zal onvermijdelijk leiden tot nieuwe grens- en handelsbelemmeringen, zelfs in de hypothese van een akkoord over de toekomstige betrekkingen.

De EU en het Verenigd Koninkrijk onderhandelen over een vrijhandelsakkoord dat, wat het economische luik betreft, tarieven en quota's in de onderlinge handel zou elimineren en afspraken zou inhouden over douanesamenwerking, bescherming van intellectuele eigendom, openbare aanbestedingen, transport, energie, enz. Zelfs het meest verregaande vrijhandelsakkoord zal echter grenscontroles inhouden, wat een belangrijke economische kost impliceert, onder meer om na te gaan of goederen voldoen aan de oorsprongsregels om in aanmerking te komen voor preferentiële douanetarieven ('rules of origin').

De onderhandelingen werden deze zomer intensief verder gezet zonder noemenswaardige vooruitgang, die nochtans nodig is om de onderhandelingen over een verdragstekst te kunnen starten. Er is ook nog tijd nodig voor ratificatie door het Europees Parlement en de nationale parlementen, zodat de deadline voor een politiek akkoord eind oktober al ligt.

Na de zevende onderhandelingsronde verklaarde EU-onderhandelaar Barnier ontgoocheld te zijn over het gebrek aan vooruitgang en beklemtoonde dat drie elementen essentieel zullen blijven: (i) de nood aan evenwichtige afspraken over concurrentie ('Level Playing Field' of LPF), (ii) een evenwichtige langetermijnoplossing voor de Europese vissers en (iii) geen cherry-picking wat betreft de toegang van het Verenigd Koninkrijk tot de eenheidsmarkt. Hij wees ook op een gebrek aan vooruitgang in de domeinen visserij, de governance van de toekomstige relatie, bescherming van mensenrechten en persoonsgegevens, en coördinatie van mobiliteit en sociale zekerheid.[2]

De hoofdonderhandelaar voor het Verenigd Koninkrijk, David Frost, verklaarde dat de onderhandelingen veel gemakkelijker vooruit zouden gaan als de Europese Unie zou accepteren dat het Verenigd Koninkrijk een akkoord wil waardoor het de soevereine controle over haar wetten, grenzen, en wateren zou terugwinnen, met daarbij een vrijhandelsakkoord en een reeks praktische afspraken over domeinen zoals luchtvaart, wetenschappelijke programma's, en politie.[3]

In haar mededeling over de gereedheid aan het einde van de overgangsperiode ('Readiness Communication') benadrukt de Europese Commissie dat er geen reden is om voorbereidende en aanpassingsmaatregelen voor zich uit te schuiven in afwachting van een akkoord dat de continuïteit waarborgt; tal van veranderingen in het kader voor het regelen van het economisch verkeer met het Verenigd Koninkrijk zijn immers onontkoombaar.[4]

Om hierbij te helpen, controleert en herziet de Commissie (waar nodig) de ruim 100 sectorspecifieke nota's over de brexit-voorbereidingen die zij tijdens de brexitonderhandelingen met het Verenigd Koninkrijk heeft gepubliceerd. De Commissie heeft ook ruim 100 sectorspecifieke 'Kennisgevingen ter voorbereiding' gepubliceerd, om te helpen bij die voorbereidingen.[5] Zie ook punt 4.4 voor de in België ontwikkelde instrumenten om bedrijven te helpen zich voor te bereiden op de brexit (Brexit Impact Scan, informatiecampagnes, enz.).

---

[2] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_20_1511

[3] https://no10media.blog.gov.uk/2020/08/21/david-frosts-statement-following-the-conclusion-of-round-7-negotiations-with-the-eu/

[4] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1594383487124&uri=COM%3A2020%3A324%3AFIN#

[5] https://ec.europa.eu/info/european-union-and-united-kingdom-forging-new-partnership/future-partnership/getting-ready-end-transition-period_nl

2. Recente economische ontwikkelingen en belangrijke boodschappen

Sinds maart 2020 domineert de COVID-19-crisis het nieuws en de economische vooruitzichten, waardoor de brexit en de gevolgen ervan naar de achtergrond zijn verschoven.

Meer nog dan de eurozone of België is het Verenigd Koninkrijk hard getroffen door die crisis. Net als in de eurozone overtrof de daling van het Britse bbp in het tweede kwartaal die van de economische en financiële crisis van 2009.

Grafiek 1. Bbp-groei naar volume in het Verenigd Koninkrijk en in de eurozone

Veranderingspercentages ten opzichte van het overeenstemmende kwartaal van het voorgaande jaar.

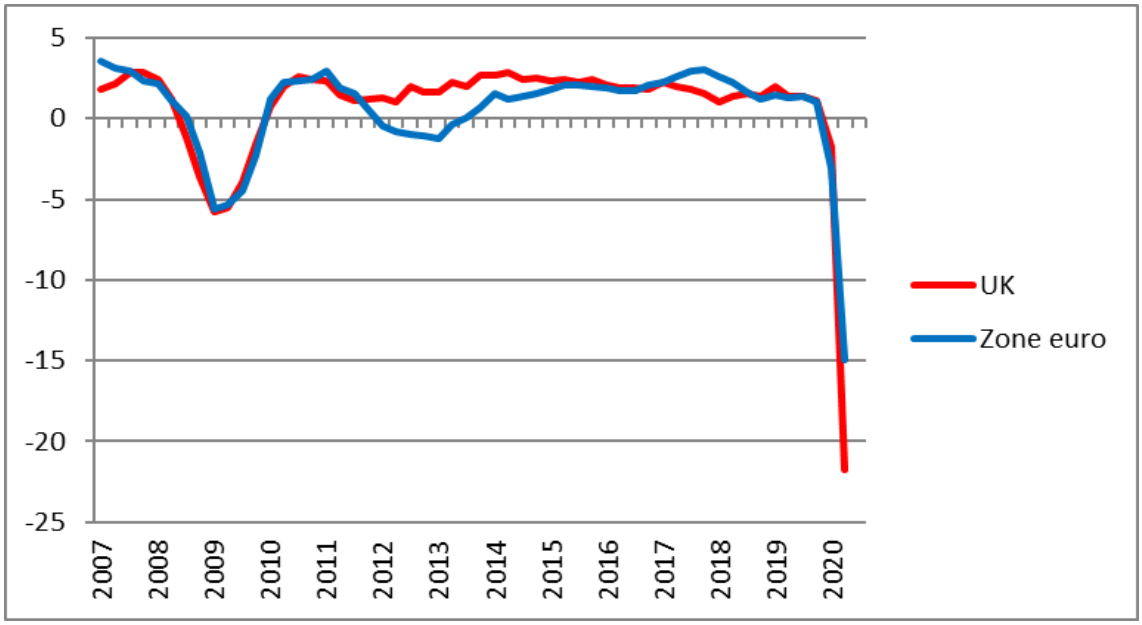

Opmerking: België wordt niet weergegeven omdat zijn curve vergelijkbaar is met die van de eurozone, vooral in de eerste twee kwartalen van 2020 (laatste beschikbare gegevens).

Bron: Eurostat.

Het Verenigd Koninkrijk werd later door het coronavirus getroffen dan Italië en de meeste andere landen van de eurozone, waaronder België. Bovendien kozen de Britse autoriteiten aanvankelijk voor een strategie van groepsimmuniteit, waardoor de invoering van een algemene lockdown - die pas op 23 maart van start ging - en van andere beperkende maatregelen werd vertraagd.

Dat verklaart waarom de daling van het bbp in het eerste kwartaal in de eurozone (-3,6 %) en België (-3,5 %) meer uitgesproken was dan in het Verenigd Koninkrijk (-2,2 %), vergeleken met het vorige kwartaal.

Vervolgens **was de daling van het bbp in het tweede kwartaal van 2020 meer uitgesproken in het Verenigd Koninkrijk** (-20,4 %) **dan in de eurozone** (-12,1 %) en België (-12,1 %). Een andere verklarende factor voor de meer uitgesproken afname in het tweede kwartaal is dat het Verenigd Koninkrijk volgens de door Oxford University ontwikkelde Stringency-index zijn toevlucht moest nemen tot relatief restrictieve maatregelen in vergelijking met andere landen, en die lange tijd handhaafde.

In dat verband moet worden opgemerkt dat in het Verenigd Koninkrijk een grotere daling in volume van bepaalde openbare diensten werd opgetekend dan in andere landen, waaronder België, als gevolg van verschillende methodologische keuzes bij de opstelling van statistieken, met

name voor het onderwijs, waar de sluiting van scholen als schadelijker voor de economische bedrijvigheid werd beschouwd in het Verenigd Koninkrijk dan in België.

Afgezien van het effect van de beperkende maatregelen leidde de toegenomen prevalentie van COVID-19-gevallen, die ook in Engeland bijzonder hoog was als gevolg van de hoge bevolkingsdichtheid, ertoe dat gezinnen hun huis minder vaak verlieten dan in landen waar het virus minder actief was. Bovendien waren volgens de Bank of England de uitgaven voor diensten die interactie met andere personen inhouden (bioscoopbezoek, restaurants, sportevenementen, enz.), d.w.z. uitgaven die het meest door de lockdown waren getroffen, goed voor 13 % van de productie in het Verenigd Koninkrijk, tegenover 10 % in de eurozone.

Alles bij elkaar **daalde het bbp in de eerste helft van het jaar meer in het Verenigd Koninkrijk (-22,1 %) dan in de meeste grote Europese landen.** Alleen in Spanje daalde het bbp nog sterker (-22,7 %).

Net als in andere landen, waaronder België, beïnvloedde de afgenomen bedrijvigheid in het tweede kwartaal van 2020 alle componenten van de vraag en de meeste bedrijfstakken.

Vanwege het belang ervan voor de vraag leverde de particuliere consumptie de grootste bijdrage aan de vertraging. Net als in België daalde de detailhandelsomzet in het tweede kwartaal van 2010 in volume (-9,5 % in volume) en die daling was geconcentreerd in de meeste winkels, met uitzondering van levensmiddelen en e-commerce. De aankoop van duurzame goederen werd uitgesteld, net als de gezinsinvesteringen. Dat was ook het geval voor bedrijfsinvesteringen, aangezien de bedrijven te kampen kregen met een ineenstorting van de winst, een daling van de internationale vraag, onzekerheden die vooral verband hielden met COVID maar ook met de brexit en, voor een aantal, de sluiting van hun vestigingen. De uitvoer liep ook terug omdat de totale vraag afnam, maar in veel mindere mate dan de invoer. Een opvallende uitzondering was de sterke toename van de overheidsinvesteringen, die toe te schrijven was aan de uitvoering van plannen, maar ook aan de oprichting van ziekenhuizen en COVID-units.

Grafiek 2. Driemaandelijkse bbp-groei naar volume in het Verenigd Koninkrijk (in %, t/t-1) en bijdragen (in p.p.) van de vraagcomponenten

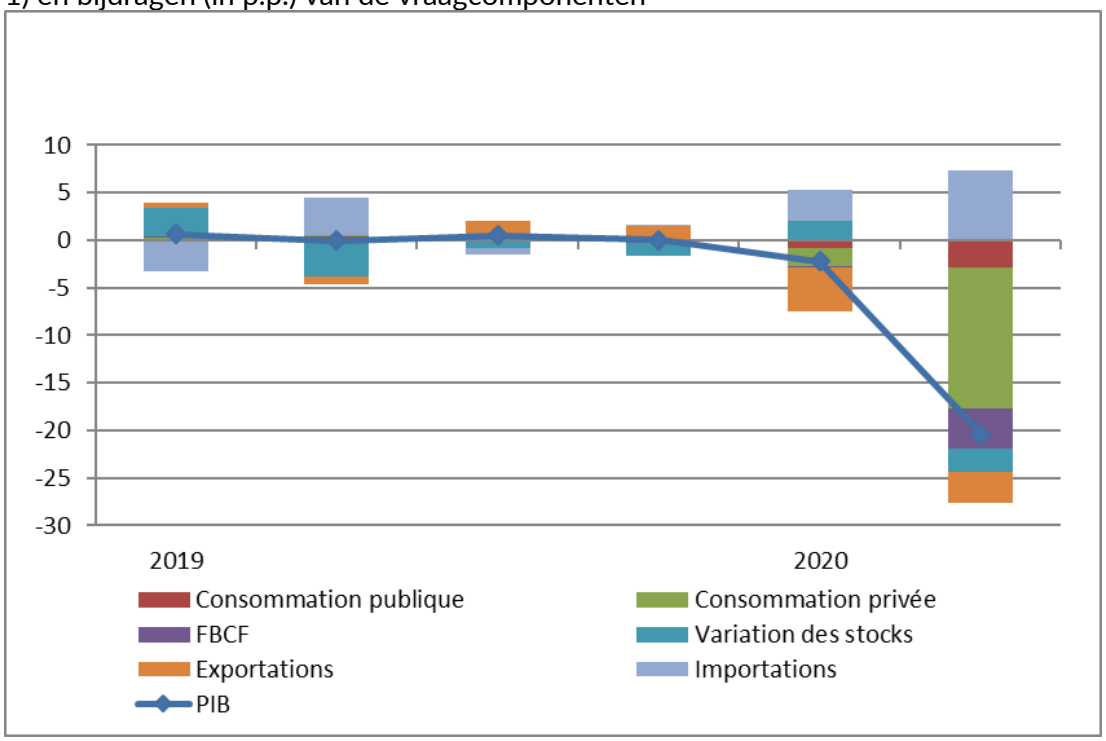

Bron: Eurostat.

Alle bedrijfstakken gingen achteruit, zowel de industrie als de diensten. Het is niet verwonderlijk dat de meest getroffen activiteiten diegene waren die werden stilgelegd of bijna werden stilgelegd. Die activiteiten worden ook gekenmerkt door een laag productiviteitsniveau (grafiek 3). Tot de zwaar getroffen diensten behoren onderwijs als gevolg van de sluiting van scholen en

gezondheidszorg, omdat tal van activiteiten en operaties werden uitgesteld. Aan de andere kant nam de toegevoegde waarde in de farmaceutische industrie toe.

Grafiek 3. In het algemeen zijn de bedrijfstakken die het meest door COVID-19 werden getroffen, minder productief en hebben zij hun personeel op verlof moeten stellen.

Chart 3.3 Industries hardest hit by Covid-19 have generally furloughed more of their employees

Falls in output and furlough take-up rate, by sector

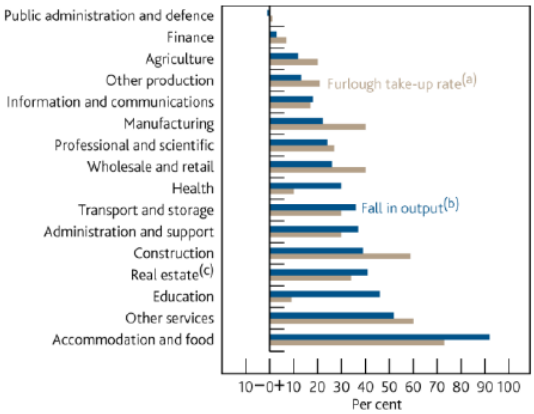

Sources: HMRC, ONS and Bank calculations.

(a) Employments furloughed before end-June as a percentage of eligible employments.
(b) Percentage change in output between the average monthly level over 2019 Q4 and May 2020, inverted.
(c) Fall in output is shown for real estate activities on a fee or contract basis only. Other real estate activities, including actual and imputed rents, are excluded given the limited role of labour.

Chart 3.4 The sectors most affected by Covid-19 tend to have lower labour productivity

Labour productivity and falls in output, by sector

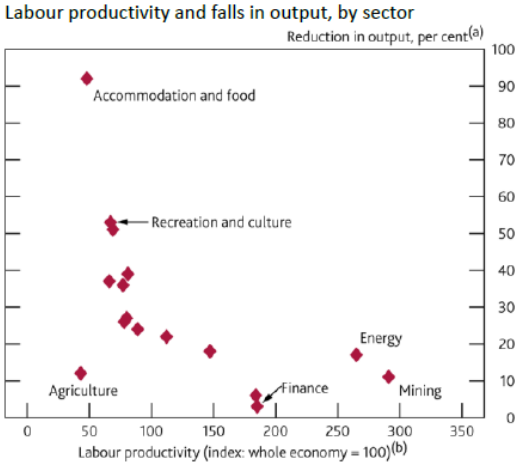

Sources: ONS and Bank calculations.

(a) Percentage change in output between the average monthly level over 2019 Q4 and May 2020, inverted.
(b) Output per hour in 2019.

Bron: Bank of England, Monetary Policy Report, augustus 2020.

COVID leidde tot banenverlies, maar net als elders in Europa toonde de werkloosheid zich in het tweede kwartaal veerkrachtig doordat mensen zich terugtrokken uit de beroepsbevolking en er maatregelen werden ingevoerd om de tewerkstelling te behouden. De Bank of England verwacht dat het werkloosheidscijfer de komende kwartalen zal stijgen en eind 2020 7,5 % kan bereiken, tegenover 4 % in het begin van het jaar.

De financiële markten kregen ook een klap en fungeerden als kanaal voor het doorgeven van de COVID-19-schok aan de reële economie. Na een piek rond 19 februari 2020 devalueerden de Britse beursindexen immers toen de wereldwijde verspreiding van het virus duidelijk werd, waardoor ze in een maand tijd met ongeveer 40 % daalden. Hoewel ze zich sindsdien hebben hersteld, hebben ze in de eurozone en het Verenigd Koninkrijk, in tegenstelling tot de Verenigde Staten, nog lang niet hun waarden van medio februari bereikt. De plotse vraag naar liquiditeit en de ernstige marktverstoringen hebben geleid tot een ernstigste vernauwing van de wereldwijde financiële voorwaarden sinds 2008. De langetermijnrente was in maart ook zeer volatiel, met een bruuske vernauwing na massale verkopen, alvorens onder de gecoördineerde impuls van de centrale banken in de geavanceerde economieën weer te dalen.

Grafiek 4. Beurskoers in de Verenigde Staten, de eurozone en het Verenigd Koninkrijk
Daggegevens.

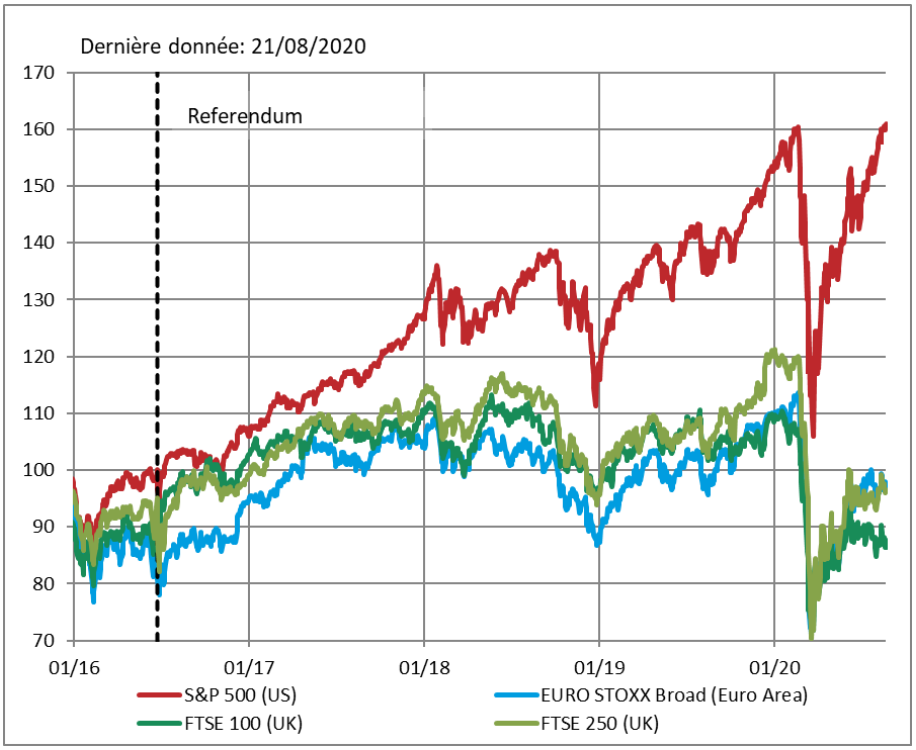

Bron: Reuters.

Die landen versoepelden hun monetair beleid inderdaad massaal. Zo verlaagde de Bank of England haar belangrijkste rentetarief in twee stappen (11 en 19 maart) van 0,75 % naar 0,1 %. Op 19 maart verhoogde zij ook haar aankopen van overheids- en bedrijfsobligaties met 200 miljard pond (9 % van het bbp), tot 645 miljard pond. Dat programma werd in juni (tot december) met nog eens 100 miljard pond verlengd. Op macroprudentieel vlak bracht de Bank of England ook de *counter-cyclical capital buffer* tot 0 terug om het vermogen van banken om leningen te verstrekken aan gezinnen en bedrijven te handhaven. Eenzelfde versoepelende beleid werd door verschillende nationale centrale banken van het Eurosysteem, waaronder de NBB, ten uitvoer gelegd. Zo werden de verplichtingen om een cyclische “kapitaalbuffer” op te bouwen in België opgeschort.

Grafiek 5. Belangrijkste rentetarieven in de Verenigde Staten, de eurozone en het Verenigd Koninkrijk

Daggegevens.

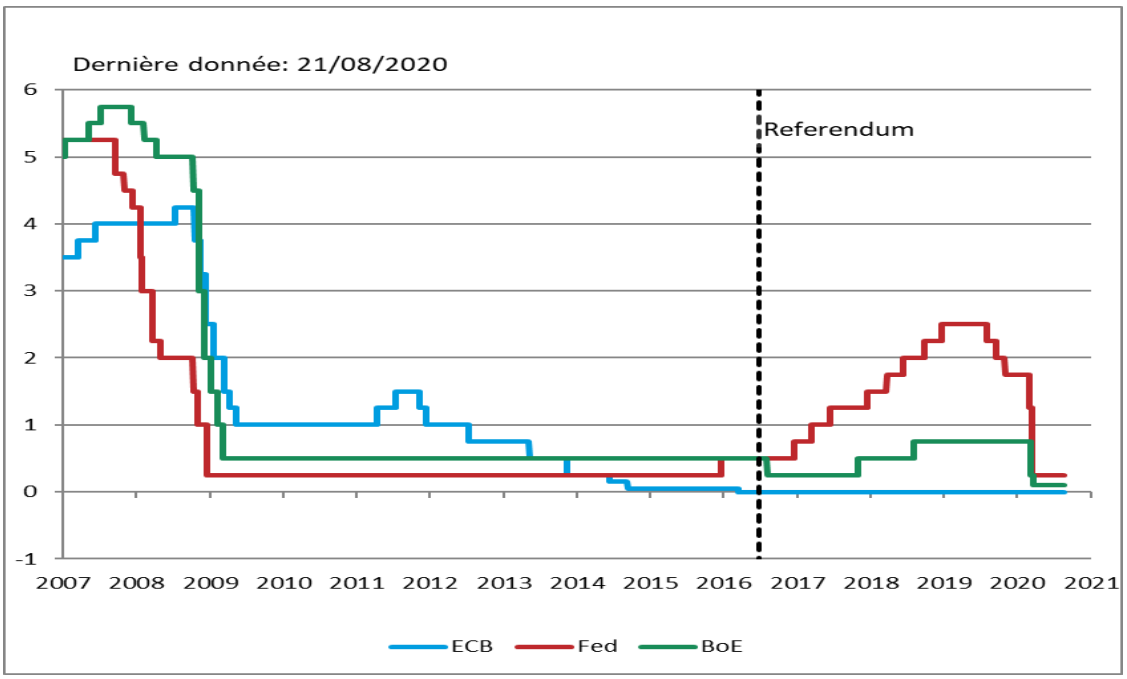

Bron: Reuters.

Het pond sterling is sinds het uitbreken van de COVID-crisis over het algemeen in waarde gedaald ten opzichte van de euro. Daarvoor was het tussen 9 augustus 2019 en eind januari 2020 met 10 % gestegen, aangezien de kans op een no-deal sterk was afgenomen met de stemming van het Britse en het Europese Parlement over het akkoord inzake de terugtrekking van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie.

Grafiek 6. Bilaterale wisselkoers van het pond sterling, de euro en de dollar

Daggegevens.

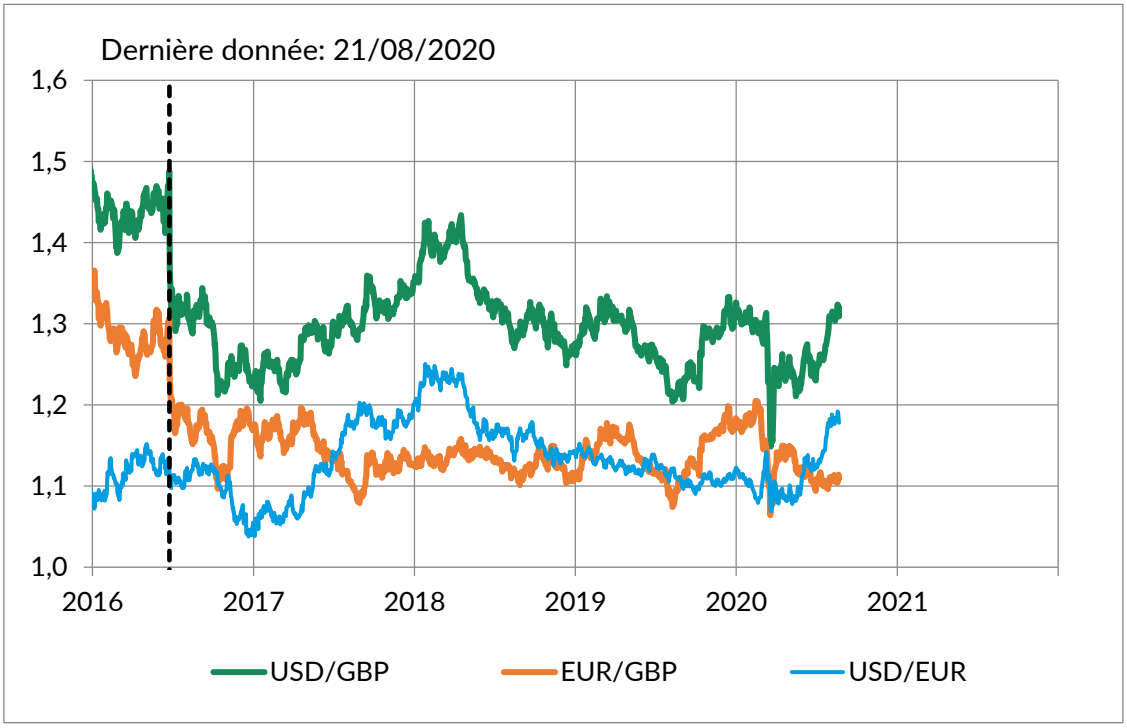

Bron: Refinitiv.

Afgezien van het monetaire beleid wordt **de Britse economie in grote lijnen gesteund door het begrotingsbeleid**. In maart verhoogde de Britse regering in het kader van de begroting voor 2020 eerst de uitgaven voor gezondheidszorg met 0,3 procentpunt van het bbp, voornamelijk om het aantal bedden op intensive care binnen een maand te verdubbelen. Vervolgens trof zij aanzienlijke steunmaatregelen voor ondernemingen en gezinnen (5,5 % van het bbp). De belangrijkste (2,3 % van het bbp), de Coronavirus Job Retention Scheme, geeft werkgevers een premie om 80 % van het loon van werknemers met verlof te betalen (tot een maandelijks plafond van 2.500 pond). Een soortgelijke regeling werd ingevoerd voor zelfstandigen (0,7 % van het bbp), terwijl de regering het netto-compensatiepercentage voor tijdelijk werklozen optrok van 56 % tot 63 %. De directe bedrijfssteun nam de vorm aan van subsidies aan kleine ondernemingen (0,7 % van het bbp) en de afschaffing van belastingen op de meeste niet-wooneigendommen tegen 2020 en 2021 voor het merendeel van de ondernemingen in de detailhandel, de horeca en de vrijetijdssector, drie van de sectoren die economisch het meest door COVID worden getroffen (0,6 % van het bbp).

Verwacht wordt dat het uitstel van de vennootschapsbelasting (1,6 % van het bbp) de overheidsschuld in 2020 zal doen toenemen zonder dat dat gevolgen heeft voor het tekort. Daarnaast is een Covid Corporate Financing Facility van 330 miljard pond (15 % van het bbp), die gezamenlijk door de Schatkist en de Bank of England wordt beheerd, gericht op het verstrekken van staatsgaranties aan bedrijven. Als die niet worden aangesproken, hebben ze geen invloed op de overheidsfinanciën.

Volgens de voorjaarsprognoses van de EC zou het overheidstekort in percentage van het bbp in het Verenigd Koninkrijk in 2020 met meer dan 8 procentpunt toenemen als gevolg van maatregelen en automatische stabilisatoren, alvorens in 2021 af te nemen als gevolg van het herstel van de bedrijvigheid en de intrekking van tijdelijke anti-COVID-maatregelen. De trend zou vergelijkbaar zijn in België en de eurozone. In die drie landen of gebieden zou de overheidsschuld in percentage van het bbp in 2020 met ongeveer 15 procentpunt stijgen onder het gecombineerde effect van het tekort en de daling van het bbp (noemereffect). Voor 2021 wordt niettemin een lichte daling verwacht. Het kader voor budgettaire governance verschilt tussen het Verenigd Koninkrijk en de EU27-landen, in die zin dat het Verenigd Koninkrijk niet verplicht is zich aan de Europese regels te houden. Bovendien is de toepassing van die regels opgeschort, gelet op de omvang van de crisis.

Tabel 1. Overheidstekort en -schuld in percentage van het bbp

	2019	2020	2021
Overheidstekort			
Verenigd Koninkrijk	-2,1	-10,5	-4,7
Eurozone	-0,6	-8,5	-6,7
België	-1,9	-8,9	-4,2
Overheidsschuld (bruto)			
Verenigd Koninkrijk	85,4	102,1	101,5
Eurozone	86,0	102,7	98,8
België	98,6	113,8	110,0

Bron: EC (voorjaarsprognose 2020).

In juli nam de Britse regering, als onderdeel van een Summer Economic Update, een bocht in haar steunbeleid door het Job Retention Scheme geleidelijk te willen afschaffen. Ter compensatie werden verschillende maatregelen genomen, zoals de invoering van een nieuwe bonus om werkgevers aan te moedigen werknemers die tijdens de crisis hun job niet meer konden uitoefenen, opnieuw in dienst te nemen, een loonsubsidie voor jongeren die gebruikmaken van universele kredieten (Kickstart Scheme), een verhoging van het aantal coaches op het werk, een tijdelijke verlaging van de btw op horeca en toerisme, een verlaging van de registratierechten (*stamp duty*) op residentiële transacties, een "Eat out to Help out"-cheque en maatregelen om huizen te isoleren en openbare gebouwen koolstofvrij te maken. Al bij al wordt verwacht dat die Summer Economic Update de overheidsuitgaven met 1,1 % van het bbp zal verhogen en de indirecte belastingen met 0,2 % van het bbp zal verlagen.

De Britse regering kondigde op 13 mei ook haar (geleidelijke) strategie voor de uitstap uit de lockdown voor Engeland aan. De basisscholen openden opnieuw de deuren op 1 juni. Detailhandelszaken die niet-essentiële goederen verkopen, gingen op 15 juni weer open. Op 4 juli ging Engeland uit lockdown (met uitzondering van Leicester) en sommige sectoren, waaronder de horeca, werden heropend (rond 15 juli voor Schotland en Wales). Op 10 juli werd Engeland weer opengesteld voor Europese toeristen, maar de quarantaines en uitzonderingen zouden in de zomer toenemen. Andere activiteiten (casino's, indoor-speelruimtes en voorstellingen, bruiloftsrecepties en feesten tot 30 personen...) konden op 15 augustus worden hervat. Scholen, kinderdagverblijven en hogescholen konden op 1 september weer van start gaan en ook de universiteiten zouden zo volledig mogelijk moeten heropenen. Op 1 oktober zouden de stadions en conferenties aan de beurt zijn. Net als in België zijn sommige plaatsen nog steeds wettelijk gesloten (discotheken...).

Afhankelijk daarvan leefde de bedrijvigheid tijdens de zomermaanden verder op, zoals blijkt uit de hoge-frequentiegegevens (aanwezigheid op plaatsen, elektriciteit...). De voorspellers verwachten dan ook dat het herstelscenario zich zal voortzetten.

Volgens **de prognoses van de belangrijkste internationale instellingen en de Bank of England zal het bbp in volume in het Verenigd Koninkrijk voor 2020 in zijn geheel met 9 à 12 % dalen**, zelfs als wordt uitgegaan van een enkele epidemiegolf, dat wil zeggen een grotere daling dan in de eurozone en België. In 2021 wordt een sterk herstel voorspeld voor het Verenigd Koninkrijk. De omvang van dat herstel varieert van instelling tot instelling.

Tabel 2. Groeivooruitzichten van het bbp naar volume

In %.

	2019	2020	2021
Verenigd Koninkrijk			
IMF	1,4	-10,2	6,3
EC	1,5	-9,7	6,0
OESO	1,4	-11,5	9,0
Bank of England (augustus 2020)	1,4	-9,5	9,0
België			
IMF	n.b.	n.b.	n.b.
EC	1,4	-8,8	6,5
OESO	1,4	-8,9.	6,4
Planbureau (juni 2020)	1,4	-10,5	8,2
Nationale Bank (juni 2020)	1,4	-9,0	6,4
Eurozone			
IMF	1,3	-10,2	6,0
EC	1,3	-8,7	6,1
OESO	1,3	-9,1	6,5

Bron: EC – Economische zomerprognoses 2020 (juli 2020), IMF - World Economic Outlook interim (juni 2020), OESO – Economische vooruitzichten (juni 2020, scenario van een enkele COVID-19-golf.

Die prognoses werden gedaan in een context van uitzonderlijk grote onzekerheden. Voor de drie landen/gebieden is de belangrijkste hypotheek epidemiologisch, waarbij de omvang van een mogelijke tweede golf in dit stadium nog onbekend is. Hetzelfde geldt voor de omvang van de maatregelen die de autoriteiten moeten nemen om de pandemie te beteugelen, maar ook om de economie te ondersteunen. In het Verenigd Koninkrijk is er ook nog het specifieke risico van de brexit. In deze fase komt de belangrijkste onzekerheid neer op het vermogen van de Britse en Europese onderhandelaars om voor het einde van het jaar een overeenkomst te sluiten. Als gevolg van die onzekerheden zou het vertrouwen van ondernemingen en consumenten de komende maanden ongelijk kunnen evolueren.

Grafiek 7. Ondernemingsvertrouwen in de verwerkende industrie

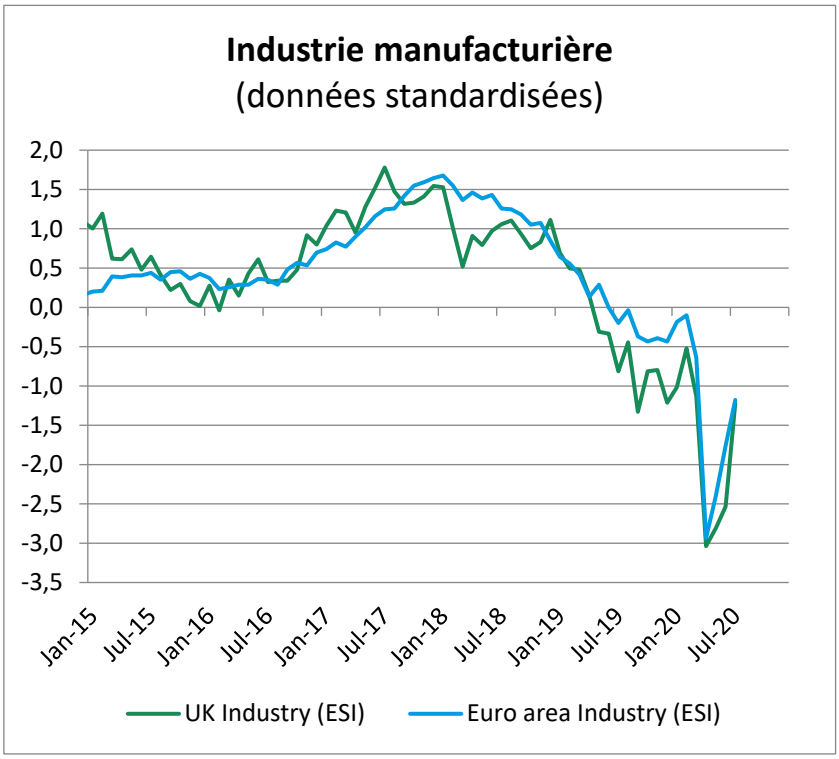

Bron: Reuters.

Grafiek 8. Consumentenvertrouwen

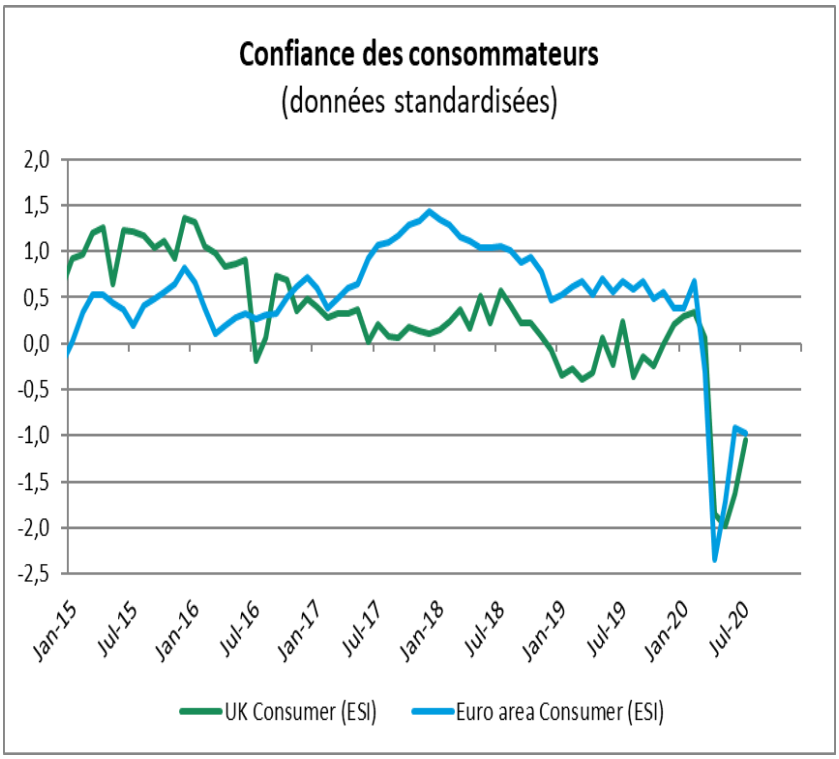

Bron: Reuters.

2.1. Handelsverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk

Terwijl de invoer en uitvoer van goederen uit en naar het Verenigd Koninkrijk tot 2018 in grote lijnen evolueerden zoals de totale buitenlandse handel van België, deed zich in 2019 een loskoppeling voor. De Belgische export van goederen naar het Verenigd Koninkrijk was eind 2018 en begin 2019 relatief dynamisch. Die piek was echter tijdelijk, als gevolg van een accumulatie van goederenvoorraden in het Verenigd Koninkrijk, aangezien de oorspronkelijk geplande datum van de exit uit de Europese Unie, 29 maart 2019, naderde. Daarna daalde de uitvoer sterk, net als de invoer.

Volgens de gegevens die momenteel beschikbaar zijn voor het tweede kwartaal van 2020, was de ineenstorting van de internationale handel van België op het hoogtepunt van de crisis veel groter ten opzichte van het Verenigd Koninkrijk dan ten opzichte van al zijn handelspartners[6]. De waarde van de goederen die naar het Verenigd Koninkrijk worden uitgevoerd, daalde met meer dan 30 % ten opzichte van het tweede kwartaal van 2019, terwijl de totale uitvoer van België met ongeveer 20 % afnam. Voor de invoer bedroeg de daling zelfs meer dan 35 %, vergeleken met een afname van ongeveer 25 % voor de totale invoer.

Over het geheel genomen bleef de handelsbalans ten opzichte van het Verenigd Koninkrijk positief en bedroeg die in de eerste helft van 2020 2,3 miljard euro, wat neerkomt op een overschot dat vergelijkbaar is met het overschot dat in de eerste helft van 2019 werd geboekt.

Grafiek 9. Goederenhandel tussen België en het Verenigd Koninkrijk, 2014-2020Q2

Indices in waarde (2014Q1=100), kwartaalevolutie.

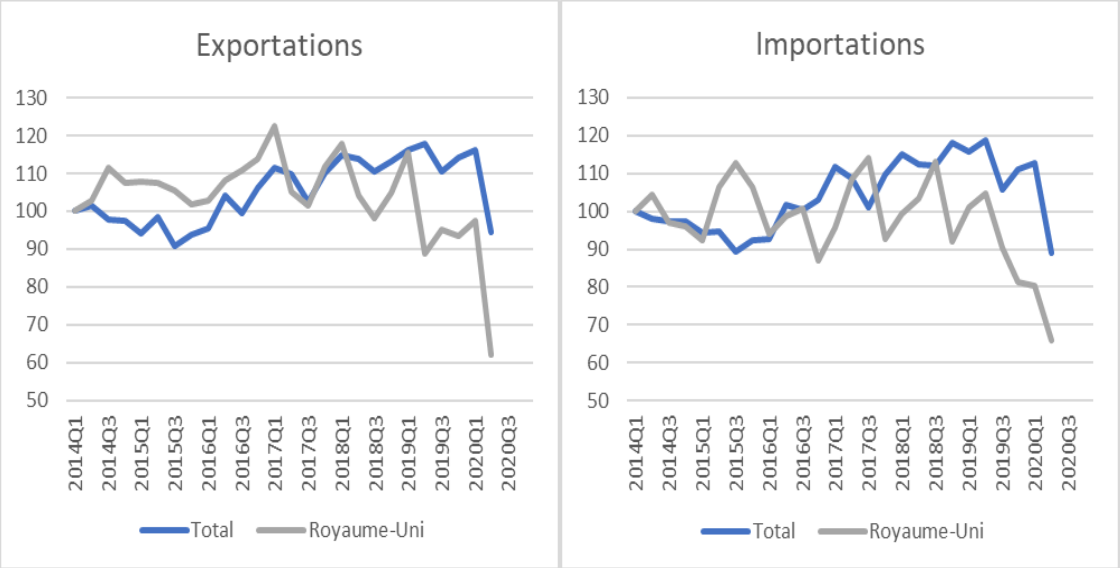

Bron: INR.

[6] De gegevens voor de handel in goederen voor juni 2020 zijn slechts een eerste voorlopige raming.

3. Economische betrekkingen tussen België en het Verenigd Koninkrijk

3.1. Directe buitenlandse investeringen (DBI)

Het gemiddelde uitstaande bedrag aan inkomende investeringen vanuit het Verenigd Koninkrijk de afgelopen 3 jaar (2017-2019) bedroeg 8.450 miljoen euro (=1,6 % van de Belgische inkomende investeringen). Daarmee staat het Verenigd Koninkrijk nog steeds in de top 10 (nl. op plaats 7) van onze belangrijkste partners op vlak van buitenlandse directe investeringen.

Wat uitgaande investeringen betreft staat het Verenigd Koninkrijk zelfs op plaats 3, met de afgelopen 3 jaar gemiddeld 87.820 miljoen euro aan uitstaande directe investeringen door België in het Verenigd Koninkrijk (=15 % van de Belgische uitgaande investeringen).

De buitenlandse investeringsstromen zijn van nature volatiel en verschillen sterk van jaar tot jaar. Wanneer het gemiddelde voor 3 jaar wordt bekeken voor de afgelopen jaren (periode 2014-2019) merken we evenwel een daling van de inkomende investeringsstromen uit het Verenigd Koninkrijk. De uitgaande investeringsstromen naar het Verenigd Koninkrijk werden tijdens dezelfde periode negatief: dat wijst erop dat België investeringen in het Verenigd Koninkrijk weghaalde de afgelopen jaren (voornamelijk in 2017 en 2018).

3.2. Handel

3.2.1. Ontwikkeling van de handel tussen België en het Verenigd Koninkrijk

Terwijl de **Belgische export** naar het Verenigd Koninkrijk tussen 2014 en 2017 steeg, daalde die voor het tweede opeenvolgende jaar in 2019 (-7,7 %, na -3,7 % in 2018) tot bijna 16,8 miljard euro. Hetzelfde geldt voor de Belgische invoer uit het Verenigd Koninkrijk, die in 2018 (-1,0 %) en 2019 (-8,0 %) afnam tot bijna 11,7 miljard euro. Ook de Belgische invoer uit het Verenigd Koninkrijk kromp in 2016 sterk (-9,0 %), alvorens in 2017 weer te stijgen (+8,0 %). De waarde van de handel in goederen tussen België en het Verenigd Koninkrijk behaalde **in 2019** over die observatieperiode **het laagste resultaat**. Ook de Belgische export en import ten opzichte van de Europese Unie als geheel daalden in 2019 na drie jaar van sterke groei.

Grafiek 10. Ontwikkeling van de handel met het Verenigd Koninkrijk in vergelijking met de handel met de Europese Unie

In miljoen euro, periode 2014-2019.

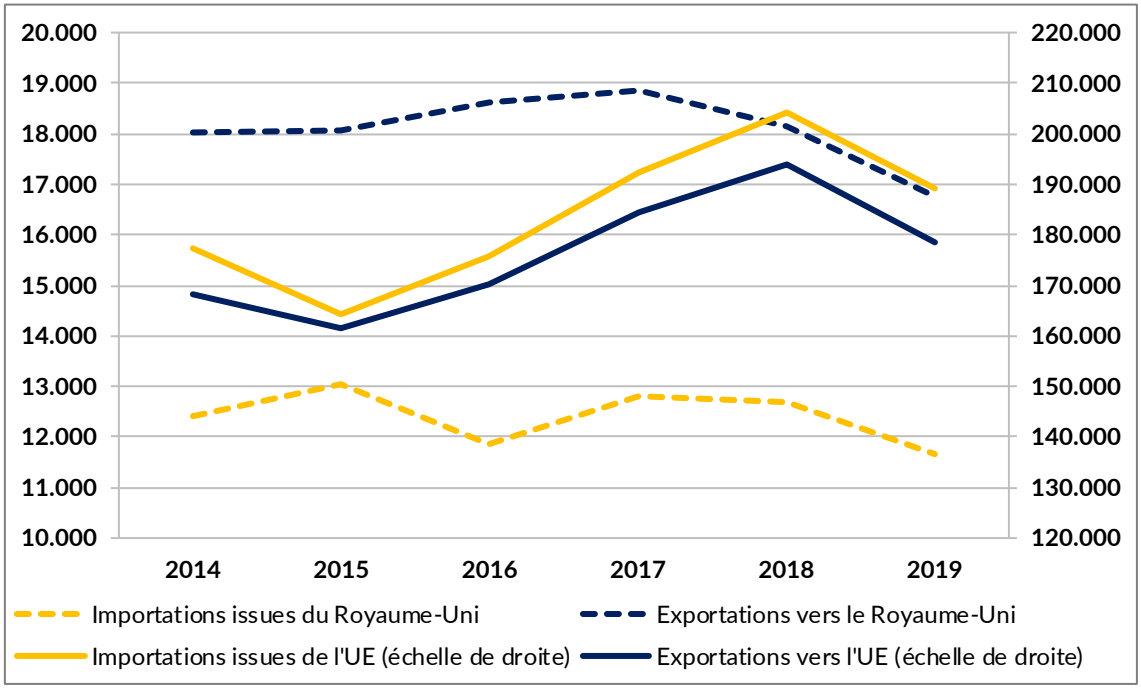

Bron: Nationale Bank van België, nationaal concept.

3.2.2. Bilaterale benadering België-Verenigd Koninkrijk

De **bilaterale analyse** bestaat erin alleen de handel in goederen tussen België en het Verenigd Koninkrijk te onderzoeken en na te gaan **welke productgroepen het meest door België naar het Verenigd Koninkrijk worden uitgevoerd** of het meest door België uit het Verenigd Koninkrijk worden ingevoerd.

Uitvoer

De **productgroepen die België voornamelijk naar het Verenigd Koninkrijk exporteert** zijn **auto's** (HS 87) voor 3,2 miljard euro, **farmaceutische producten** (HS 30) voor 1,9 miljard euro en **minerale brandstoffen** (HS 39) voor bijna 1,3 miljard euro, in jaargemiddelde over de periode 2017-2019. De export van die productgroepen vertegenwoordigt respectievelijk 18,1 %, 10,8 % en 7,3 % van de Belgische export van goederen naar het Verenigd Koninkrijk over de periode 2017-2019. De 10 belangrijkste productgroepen die België naar het Verenigd Koninkrijk uitvoert, zijn weergegeven in tabel 3[7].

[7] De namen van de productgroepen worden volledig vermeld. Dat betekent niet dat alle in de benaming genoemde producten noodzakelijkerwijs worden uitgevoerd of geïmporteerd. België exporteert bijvoorbeeld geen kernreactoren (HS 8401) naar het Verenigd Koninkrijk.

Tabel 3. Top 10 van de belangrijkste producten die België naar het Verenigd Koninkrijk uitvoert

In percentage van de totale uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk, gemiddelde 2017-2019

Groupes de produits exportés	Moyenne 2017-2019
SH87 : Voitures automobiles, tracteurs, cycles et autres véhicules terrestres, leurs parties et accessoires	18,1 %
SH30 : Produits pharmaceutiques	10,8 %
SH27 : Combustibles minéraux, huiles minérales et produits de leur distillation ; matières bitumineuses ; cires minérales	7,3 %
SH39 : Matières plastiques et ouvrages en ces matières	7,2 %
SH84 : Réacteurs nucléaires, chaudières, machines, appareils et engins mécaniques ; parties de ces machines ou appareils	6,1 %
SH85 : Machines, appareils et matériels électriques et leurs parties ; appareils d'enregistrement ou de reproduction du son, appareils d'enregistrement ou de reproduction des images et du son en télévision, et parties et accessoires de ces appareils	3,4 %
SH90 : Instruments et appareils d'optique, de photographie ou de cinématographie, de mesure, de contrôle ou de précision ; instruments et appareils médico-chirurgicaux ; parties et accessoires de ces instruments ou appareils	3,3 %
SH72 : Fonte, fer et acier	3,1 %
SH29 : Produits chimiques organiques	3,0 %
SH71 : Perles fines ou de culture, pierres gemmes ou similaires, métaux précieux, plaqués ou doublés de métaux précieux et ouvrages en ces matières ; bijouterie de fantaisie ; monnaies	2,4 %

Bron: Nationale Bank van België, nationaal concept.

Meer gedetailleerd zijn de belangrijkste producten die België naar het Verenigd Koninkrijk exporteert **personenauto's** (HS 8703), die jaarlijks gemiddeld 12,4 % van de Belgische export naar het Verenigd Koninkrijk voor hun rekening nemen, gevolgd door **menselijk en bereid dierlijk bloed** (HS 3002) met een aandeel van 5,4 % en **geneesmiddelen** (HS 3004) met een aandeel van 4,7 %.

Invoer

België importeerde voornamelijk **auto's** (HS 87) uit het Verenigd Koninkrijk voor 2,5 miljard euro, **minerale brandstoffen** (HS 27) voor 2,2 miljard euro en **machines, apparaten en mechanische toestellen** (HS 84) voor bijna 1,1 miljard euro, in jaargemiddelde over de periode 2017-2019. De invoer van die productgroepen vertegenwoordigt respectievelijk 20,3 %, 17,9 % en 8,6 % van de Belgische invoer van goederen uit het Verenigd Koninkrijk over de periode 2017-2019. De 10 belangrijkste productgroepen die België uit het Verenigd Koninkrijk invoert, zijn weergegeven in tabel 4.

Tabel 4. Top 10 van de belangrijkste producten die België uit het Verenigd Koninkrijk invoert

In percentage van de totale invoer uit het Verenigd Koninkrijk, gemiddelde 2017-2019

Groupes de produits importés	Moyenne 2017-2019
SH87 : Voitures automobiles, tracteurs, cycles et autres véhicules terrestres, leurs parties et accessoires	20,3 %
SH27 : Combustibles minéraux, huiles minérales et produits de leur distillation ; matières bitumineuses ; cires minérales	17,9 %
SH84 : Réacteurs nucléaires, chaudières, machines, appareils et engins mécaniques ; parties de ces machines ou appareils	8,6 %
SH29 : Produits chimiques organiques	6,3 %
SH71 : Perles fines ou de culture, pierres gemmes ou similaires, métaux précieux, plaqués ou doublés de métaux précieux et ouvrages en ces matières ; bijouterie de fantaisie ; monnaies	6,3 %
SH85 : Machines, appareils et matériels électriques et leurs parties ; appareils d'enregistrement ou de reproduction du son, appareils d'enregistrement ou de reproduction des images et du son en télévision, et parties et accessoires de ces appareils	4,3 %
SH33 : Huiles essentielles et résinoïdes ; produits de parfumerie ou de toilette préparés et préparations cosmétiques	3,7 %
SH30 : Produits pharmaceutiques	3,4 %
SH90 : Instruments et appareils d'optique, de photographie ou de cinématographie, de mesure, de contrôle ou de précision ; instruments et appareils médico-chirurgicaux ; parties et accessoires de ces instruments ou appareils	3,0 %
SH39 : Matières plastiques et ouvrages en ces matières	2,7 %

Bron: Nationale Bank van België, nationaal concept.

Meer gedetailleerd zijn de voornaamste producten die België uit het Verenigd Koninkrijk invoert, **personenauto's** (HS 8703), **petroleumgas en andere gasvormige koolwaterstoffen** (HS 2711) en **petroleumoliën of oliën uit bitumineuze mineralen** (HS 2710), met een aandeel in de Belgische invoer uit het Verenigd Koninkrijk van respectievelijk 17,9 %, 9,5 % en 7,3 %.

3.2.3. Multilaterale benadering

De **multilaterale analyse**, die een aanvulling vormt op de hierboven beschreven bilaterale benadering, belicht **andere producten waarvoor het Verenigd Koninkrijk een belangrijke handelspartner is**. Volgens de multilaterale benadering wordt de bestemming "Verenigd Koninkrijk" als afzetgebied voor de Belgische export per productgroep benadrukt. Met andere woorden, voor een bepaalde productgroep is het de bedoeling het aandeel van een bepaald land (hier het Verenigd Koninkrijk) in de totale Belgische export van die productgroep te bepalen. Zo wordt voor elke productgroep de verhouding tussen de Belgische uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk en de Belgische werelduitvoer voor diezelfde productgroep onderzocht. Op die manier kan het belang van het Verenigd Koninkrijk als afzetgebied voor de Belgische export voor elk van die productgroepen worden belicht. Zo is het mogelijk om bepaalde sectoren te identificeren die op het eerste gezicht niet significant zijn vanwege hun lage totale exportwaarde, maar waarvoor het Verenigd Koninkrijk toch een belangrijke handelspartner is. Ook de invoer komt aan bod.

Uitvoer

Het Verenigd Koninkrijk is, relatief gezien, een **essentiële afzetmarkt** voor de Belgische uitvoer van **speciale weefsels** (HS 58) met 29,3 %, **tapijten en andere vloerbedekkingen van textiel** (HS 57) met 25,5 %, **diverse artikelen** (HS 96) met 25,4 % en **lucht- of ruimtevaartproducten** (HS 88) met 23,5 %.

Meer gedetailleerd is het Verenigd Koninkrijk een belangrijke afzetmarkt voor België, met name voor de uitvoer van **beenderen en beenpitten** (HS 0506), **geweven fluweel en pluche** (HS 5801), **spijkers, schroeven, bouten, moeren, enz.** (HS 7415), **chemische houtpulp** (HS 4704) en **aluminiumertsen** (HS 2606). Het aandeel van het Verenigd Koninkrijk in de Belgische uitvoer van die producten bedroeg respectievelijk 90,4 %, 48,1 %, 45,6 %, 42,6 % en 42,3 %.

Invoer

Het Verenigd Koninkrijk is een **belangrijke leverancier** op de Belgische markt wat betreft etherische oliën (HS 33), die 17,9 % van de Belgische invoer van etherische oliën uitmaken, **wol** (HS 51) met een aandeel van 12,8 %, en **verven en vernissen** (HS 32) met een aandeel van 9,2 %.

Meer gedetailleerd is het Verenigd Koninkrijk een belangrijke leverancier voor België van **basismetaal bekleed of geplateerd met platina** (HS 7111), **sabels, zwaarden, bajonetten, lansen en andere randwapens** (HS 9307), **stearine** (HS 1503) en **zilver** (HS 7106). Het aandeel van het Verenigd Koninkrijk in de Belgische invoer van die producten bedraagt respectievelijk 94,6 %, 92,0 %, 91,9 % en 88,6 %.

4. Impact brexit

4.1. Economische impact van de brexit sinds het referendum

Hoewel de brexit officieel op 31 januari 2020 op politiek vlak van start ging, heeft de uitstap zich nog niet volledig in economische termen gemanifesteerd, aangezien er een overgangsperiode geldt tot 31 december van dit jaar. Op handelsgebied maakt het Verenigd Koninkrijk nog steeds deel uit van de interne markt en de Europese douane-unie.

Toch heeft de aankondiging van de brexit op zich al economische kosten voor het Verenigd Koninkrijk met zich meegebracht. Hoewel het niet mogelijk is om de impact van het referendum op de groei precies te beoordelen, is het wel mogelijk om een eerste idee te krijgen door de waargenomen ontwikkeling van het bbp te vergelijken met de prognoses voor het Verenigd Koninkrijk die vóór het referendum werden opgesteld, ofwel met vergelijkbare landen zoals de Verenigde Staten, Frankrijk en Duitsland, ofwel met combinaties van landen die een soortgelijke ontwikkeling als het Verenigd Koninkrijk hebben doorgemaakt. De meeste ramingen zeggen dat de economische kosten tussen de aankondiging van de resultaten van het referendum en het einde van 2019 tussen 1,5 en 3 procentpunt van het bbp zullen liggen.

Op korte termijn heeft de brexit de vraag beïnvloed door de onzekerheid en de verwachtingen van ondernemingen en gezinnen. Die onzekerheden wogen vooral op de bedrijfsinvesteringen. Naar schatting zouden ze 11 tot 22 % lager liggen dan ze zonder brexit zouden bedragen.

Grafiek 11 Bedrijfsinvesteringen en indicatieve raming zonder de brexit

Indices in waarde (2016 Q2=100), kwartaalevolutie.

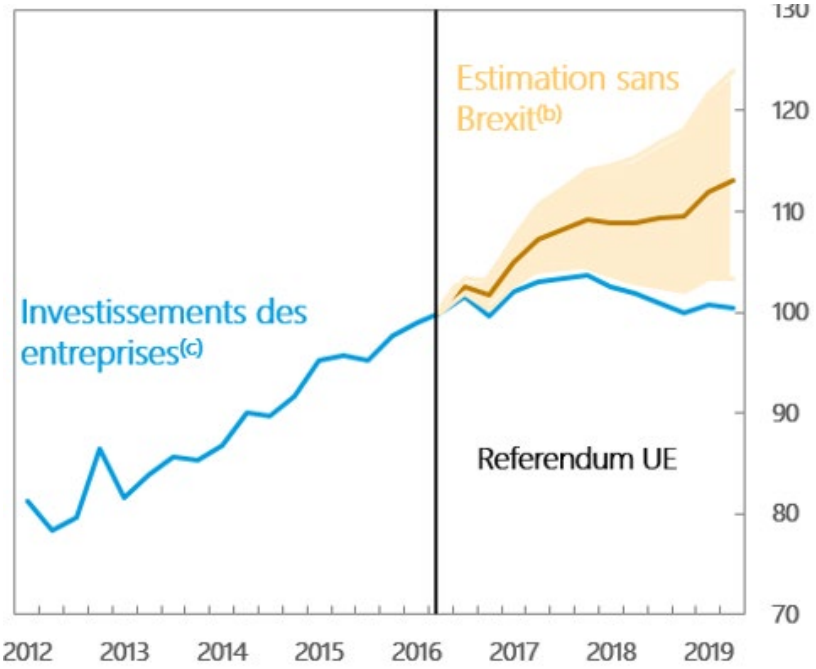

Opmerking: (b) De counterfactual is gebaseerd op ramingen van de jaarlijkse impact van de brexit zoals vermeld in Tabel 3 in Bloom et al (2019). Het oranje deel illustreert het 90%-betrouwbaarheidsinterval. c) In volume, geketend.
Bron: Bloom et al (2019) [8] en berekeningen van de Bank of England.

4.2. Is de brexit te verwaarlozen in vergelijking met COVID?

De impact van COVID-19 op de Britse economie, net als op de economieën van andere landen, was zo groot dat de brexit werd gedegradeerd in de rangorde van bezorgdheden. Veel *brexiteers* geloven dat er niets te vrezen valt van een brexit, zelfs niet zonder een deal.

Dat is echter slechts een voorbijgaande illusie, aangezien een aanzienlijk deel van de economische kosten van COVID-19 tijdelijk is en het belang ervan naar verwachting zal afnemen naarmate de kwartalen verstrijken. Na drie jaar zou er alleen nog een permanent nadeel op lange termijn overblijven, die volgens Sampson (2020) op basis van de prognoses van de Bank of England wordt geraamd op ongeveer 1,7 procentpunt van het bbp. De kosten van de brexit daarentegen zijn voor het grootste deel van blijvende aard. De Britse regering heeft het langetermijneffect ervan (15 jaar) geraamd op 7,6 procentpunt van het bbp bij gebrek aan een akkoord over de toekomstige relatie en op 4,9 procentpunt in het geval van een vrijhandelsovereenkomst.

Uitgaande van een geleidelijke evolutie van die langetermijnkosten van de brexit in de komende 15 jaar (een vrij optimistische hypothese gezien het feit dat sommige kosten zich zullen voordoen zodra de douanerechten en grenshandelsbelemmeringen worden ingevoerd), vergelijkt Sampson (2020) de evolutie in de tijd van de kosten van COVID-19 en de brexit door beide gebeurtenissen begin 2020 te laten aanvangen.

[8] Bloom N., P. Bunn, S. Chen, P. Mizen, P. Smietanka and G. Thwaites (2019), The impact of Brexit on UK Firms, NBER WP26218, September.

Grafiek 12. Economische kosten van COVID-19 en de brexit voor de Britse economie

Indices van het bbp in volume = 100 in het vierde kwartaal van 2019

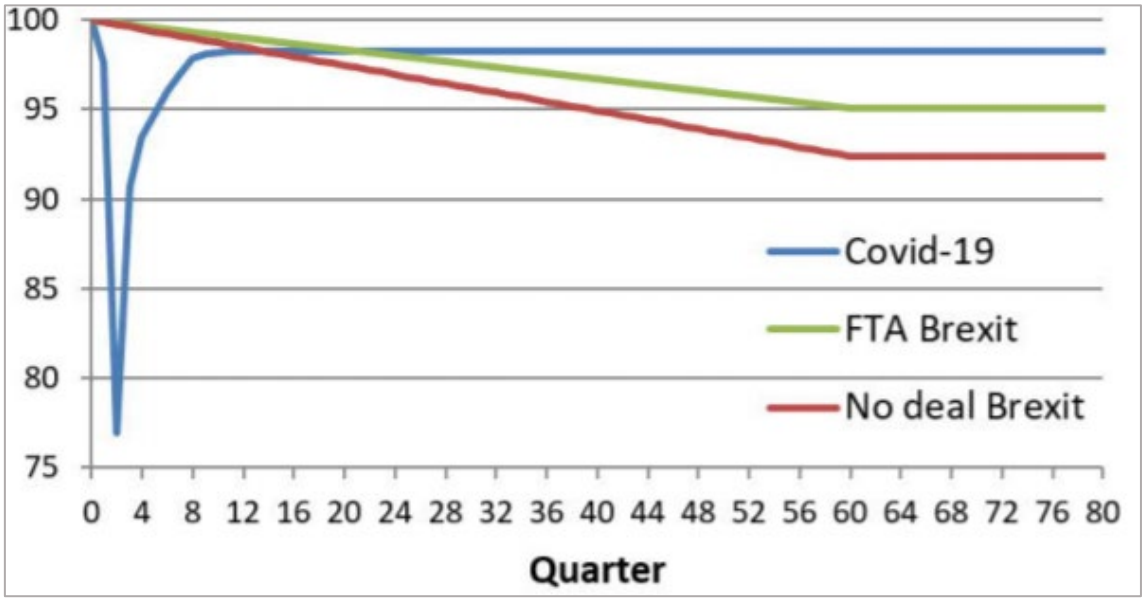

Bron: Sampson Th. (2020), The UK economy: Brexit vs Covid-19, blog The UK in a changing Europe, 25 augustus.

Hieruit blijkt dat de economische kosten van COVID-19 op korte termijn veel hoger zijn dan die van de brexit, maar op lange termijn is dat het tegenovergestelde.

Om dat op verschillende tijdstippen te kunnen vergelijken, gebruikt Sampson een verdiscontering van toekomstige verliezen aan de hand van een reële verdisconteringsvoet op jaarbasis van 4 %, een vrij hoog cijfer dat de contante waarde van de kosten op lange termijn vermindert. In contante waarde vermindert COVID-19 het Britse bbp met 2,1 procentpunt, terwijl de kosten van de brexit 3,7 procentpunt bedragen bij een vrijhandelsovereenkomst en 5,7 procentpunt zonder overeenkomst.

4.3. Creatie van een Brexit Adjustment Reserve op de Europese Raad van 17 tot 21 juli 2020: wat mag België verwachten?

Op vraag van Ierland en België creëerde de Europese Raad van 17-21 juli 2020 over het meerjarige begrotingskader van de Europese Unie en het herstelplan een nieuwe Brexit Adjustment Reserve van 5 miljard euro "ter compensatie van de negatieve gevolgen van de brexit voor de meest getroffen landen en sectoren" binnen de rubrieken buiten de begroting om.

De Raad vroeg de Europese Commissie uiterlijk tegen november 2020 een voorstel in te dienen.

In afwachting van meer informatie over de modaliteiten van die reserve en de mogelijke verdeling ervan over de landen, moet eraan worden herinnerd dat de meeste studies waarin de economische impact van de brexit op de economieën van de afzonderlijke landen wordt geanalyseerd, het erover eens zijn dat België tot de meest getroffen landen behoort, ruim na Ierland, zoals blijkt uit tabel 5.

De tabel toont het mediane verlies in procentpunt van het bbp over de zeven door Bisciari geselecteerde studies (2019), aangezien die studies resultaten voor de meeste landen apart bevatten. In de studies wordt alleen het handelskanaal weergegeven, dus niet de directe buitenlandse investeringen, migratie, enz.

Tabel 5. Kosten van een no-deal brexit (scenario Wereldhandelsorganisatie (WTO)

Procentpunt van het bbp, verschil ten opzichte van een remain-scenario, mediaan verlies over zeven studies

	mediaan
IE	-3,70
MT	-3,33
LU	-1,80
NL	-1,05
BE	**-0,90**
DK	-0,80
CY	-0,77
EU27	**-0,60**
SE	-0,60
HU	-0,52
LT	-0,50
CZ	-0,49
BG	-0,48
DE	-0,40
EE	-0,40
LV	-0,40
PL	-0,33
AT	-0,30
ES	-0,30
FR	-0,30
EL	-0,30
PT	-0,30
SK	-0,30
RO	-0,26
FI	-0,25
HR	-0,24
IT	-0,20
SI	-0,20
p.m. UK	-3,16

Bron: Bisciari P. (2019), A survey of the long-term impact of Brexit on the UK and the EU27 economies, NBB, Working Paper 366.

Slechts een beperkt aantal landen, kleine open economieën die nauw verbonden zijn met het Verenigd Koninkrijk, zullen naar verwachting ernstige verliezen lijden door de brexit, die in het geval van Ierland bijvoorbeeld groter kunnen zijn dan in het Verenigd Koninkrijk. Andere landen die sterk zouden worden getroffen door de handelsbelemmeringen als gevolg van de brexit, zijn de Benelux-landen (België, Nederland en Luxemburg), Denemarken en Cyprus. Afhankelijk van het geval is dat te wijten aan de geografische nabijheid, het lidmaatschap van het Gemenebest en/of de structuur van de economie die gericht is op diensten, met name financiële diensten. In het geval van Malta zijn de impactcijfers overdreven door - unaniem erkende - fouten in de basisgegevens (input-outputtabellen).

In het algemeen varieert de volgorde van de betrokken landen niet veel volgens de in aanmerking genomen studie of volgens het beschouwde brexit-scenario (brexit zonder deal, met vrijhandelsovereenkomst...), en dat is in alle onderzochte studies het geval.

4.4. Acties om ondernemingen te helpen zich voor te bereiden op de brexit

Naast de invoerrechten en douaneformaliteiten die aan het einde van de overgangsperiode zullen ontstaan, zullen bedrijven geconfronteerd worden met het feit dat het Verenigd Koninkrijk geen deel meer uitmaakt van de vrijhandelsovereenkomsten van de Europese Unie met verschillende landen in de wereld.

Die vrijhandelsakkoorden omvatten **oorsprongsregels**. Producten van oorsprong uit de landen die die vrijhandelsovereenkomsten hebben geratificeerd, kunnen profiteren van preferentiële tarieven. Vanaf 1 januari 2021 worden onderdelen uit het Verenigd Koninkrijk niet langer beschouwd als afkomstig uit de Europese Unie. Als gevolg daarvan is het mogelijk dat het eindproduct niet meer voldoet aan de oorsprongsregels in die overeenkomsten. Concreet zou dat kunnen betekenen dat partners uit derde landen niet langer instemmen met gunstige invoertarieven voor Europese producten waarvan de bestanddelen grotendeels afkomstig zijn uit het Verenigd Koninkrijk. Omgekeerd zou de invoer van producten uit een land dat een vrijhandelsovereenkomst mee heeft ondertekend, meer kunnen kosten als die producten componenten van oorsprong uit het Verenigd Koninkrijk bevatten. Dit zou kunnen betekenen dat import- en exportbedrijven met aanzienlijke extra kosten te kampen krijgen.

Daarnaast kunnen onze ondernemingen ook te maken krijgen met problemen op het gebied van controle inzake **intellectuele eigendom** en **productveiligheid**. Geregistreerde Britse instanties zouden inderdaad hun statuut verliezen. Zij zouden dan niet langer EU-typecertificaten kunnen verstrekken of kwaliteitssystemen kunnen certificeren. Bedrijven die in het Verenigd Koninkrijk actief zijn, zullen een nieuw certificaat moeten aanvragen bij de EU-autoriteiten of een overdracht van hun dossier. De rol van marktdeelnemer zou ook kunnen veranderen: een distributeur zou een importeur kunnen worden in een "no-deal"-scenario. Dergelijke wijziging van rol van een marktdeelnemer brengt andere verantwoordelijkheden en verplichtingen met zich mee.

Om bedrijven te informeren en aan te moedigen om zich voor te bereiden op een harde brexit, actualiseert de FOD Economie het portaal Brexit.belgium.be en de FAQ's, die alle basisinformatie over de brexit bevatten. De FOD Economie werkt ook voortdurend de **Brexit Impact Scan** bij, die bedrijven in staat stelt om alle situaties die op hen van toepassing zijn te bekijken en de soms onvermoede effecten van de brexit op hun onderneming te ontdekken.

Sinds de invoering werd de **Brexit Impact Scan** 30.889 keer geraadpleegd (toestand op 31.08.2020 - 22.905 raadplegingen voor de Nederlandse versie en 7.984 raadplegingen voor de Franse versie).

In de nabije toekomst zal de FOD Economie ook **een aantal video's** maken die zullen worden gepromoot op sociale netwerken, waaronder:

- een video of tutorial die het gebruiksgemak van de Brexit Impact Scan laat zien en de resultaten die met de tool kunnen worden verkregen;
- een video waarin de risico's worden uitgelegd als bedrijven zich niet voorbereiden op de brexit;
- verschillende video's met getuigenissen van ondernemingen die de Brexit Impact Scan al hebben uitgevoerd en/of zich al hebben voorbereid op de brexit, alsook getuigenissen van experts van de FOD Economie.

Wat de **grensarbeiders** betreft, die zich over het algemeen in de gemeenten aanmelden, zou de informatie die hen aanbelangt ook op federaal niveau beschikbaar moeten zijn. De FOD Werkgelegenheid lijkt het best geplaatst om hierover informatie te verstrekken. Dat element zou aan bod moeten komen in de FAQ's.

Op het vlak van **gas en elektriciteit** zijn België en het Verenigd Koninkrijk klaar voor een "no-deal", ook al moeten er nog praktische details worden uitgewerkt, met name op het gebied van elektriciteit. Daartoe zijn ook contacten gelegd met de Belgische douane.